

«بنام خدا»

اقسام تعریف و مثال های آن «بوسعید- منطق دهم»

اقسام تعریف: 1- لغوی (لفظی) 2- تعریف به مثال (تشبیه - مصداق) 3- تعریف تحلیلی (1- عام و خاص 2- اوصاف و ویژگی ها یا خاصه مرکبه)

هر گاه با چیست از مفهومی سوال شود، با یکی از روش های بالا تعریف می شود.

توجه: هر یک از تعریف های لغوی، مثال و تحلیلی محتمل است که در لغت نامه ها وجود داشته باشد.

نکته بعضی مفاهیم تعریف مصداقی (نشان دادن مصداق) نمی شوند چون مصداق ندارند. مانند: هوش- جوهر- نیرو...

1- **تعریف لغوی (لفظی):** بیان کردن لفظ با لفظ دیگری که معنای آن برای شنونده شناخته شده تر باشد. فرهنگ نامه ها و لغت و واژه نامه ها هر یک مشتمل بر مجموعه ای از تعاریف لفظی است؛ در این شیوه معنای لغوی یک مفهوم یا نحوه شکل گیری لغوی آن بیان می شود.

تعریف لغوی: 1- با استفاده از الفاظ و اصطلاحات مترادف 2- تجزیه لغوی مفهوم و تشریح نحوه شکل گیری است.

مثال ها: 1- ا قصر ← کوتاه تر 2- تبختر ← خود نمایی 3- بایر ← خشک بی حاصل 4- تجاهر ← تظاهر 5- چکاد ← قلعه- نوک کوه 6- خاتم ← ختم کننده 7- رسام ← رسم کننده 8- شیم ← خوی، عادت 9- سیب ← درختی از تیره گل سرخیان برگ هایش بیضوی با دندانان های فاصله دار 10- فردوس ← معرب کلمه فارسی پردیس به معنای باغ، بستان، بهشت 11- اریکه ← تخت 12- خاویار ← قسمتی از ماهی 13- سعدانه ← نوعی گیاه 14- عنقا ← سیمرغ 15- نبی ← از ن ب ء - نبأ ← خبر 16- نزاچا ← مخفف نیروی زمینی جمهوری اسلامی ایران 17- ناجا ← نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران 18- هما ← هواپیمایی ملی ایران 19- سمپاد ← سازمان ملی پرورش استعداد های درخشان 20- آب ← آموزش و پرورش 21- آفا ← آب و فاضلاب 22- نداجا ← نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران 23- پاد ← پایگاه اطلاع رسانی دولت 24- سمت ← سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها

2- تعریف به مثال (مصداقی یا تعریف به تشبیه)

در این تعریف به ذکر نمونه ها یا تصاویری از مصداق واژه مورد نظر یا موارد تشبیه آن می پردازیم که به آن «تعریف مصداقی یا تعریف به تشبیه» می گویند.

تعریف به مثال یا با نشان دادن تصویر یا با نشان دادن نمونه ها و آوردن مصداق و یا استفاده از موارد مشابه است.

برای آموختن الفاظ و مفاهیم برای کودکان معمولاً از «تعریف مصداقی» استفاده می شود.

مثال ها: 1- گیلاس—میوه ای شبیه آلبالو(شبيه) 2- حیوان —به اسب، زرافه، آهو، گربه... (مصدق ها و مثال ها) 3- خود نویس—وسيله ای شبیه خود کار 4- میر کروکروم—داروی ضد عفونی کننده شبیه بتادین 5-جمادات— موجودات بی جان مانند سنگ، شیشه، خاک... 6-زمین—سیاره ای است شبیه توپ...

3-تعریف تحلیلی (1- تعریف به عام و خاص 2- تعریف به اوصاف و ویژگی ها)

1- در تعریف به مفاهیم عام و خاص با مفهوم عام تر آغاز و سپس مفهوم خاص تر بیان می شود.مانند:مثلث—شکل(عام) سه ضلعی(خاص)

2-تعریف به اوصاف و ویژگی ها از صفت های عام که مختص به تعریف شونده(معرف) نیست، استفاده شده که مجموع آن ها با هم به تعریف شونده اختصاص می یابد که به آن «خاصه مرکبه» گفته می شود.

نکته ها:

1- در تعریف عام و خاص بین مفاهیم تعریف نسبت «عام خاص مطلق» و در تعریف به اوصاف و ویژگی ها نسبت «عام و خاص من وجه» برقرار است.

2- در تعریف تحلیلی یا ذکر مفاهیم عام و خاص است یا ذکر اوصاف و یا ذکر وجه افتراق و اشتراک آنها. مفهوم مشترک میان چند شیء—وجه اشتراک و مفهوم مختص یک شیء—وجه افتراق

3- تعریف تحلیلی نوعی تعریف مفهومی است

مثال ها: 1-جیوه—فلزی است که در دمای معمولی مایع است(عام و خاص) 2-خفاش—پرنده بچه زا که در شب می پرد(اوصاف) 3-اب—عنصری متشکل از اکسیژن و هیدروژن(عام و خاص) 4-قرآن—کتاب آسمانی نازل شده بر پیامبر خاتم «ص»(عام و خاص) 5-کلیسا—ساختمانی که مسیحیان مراسم دعا و عبادت را در آن برگزار می کنند(اوصاف) 6-اولتیماتوم—اتمام حجت(لفظی) یا اخطار کتبی دولتی به دولت دیگر در مورد انجام کاری یا برآوردن خواسته ای که عدم توجه به آن ممکن است به جنگ یا اقدامات خصمانه منجر شود. (عام و خاص) 7-مثلث—شکلی یا سطحی که از برخورد سه پاره خط در سه نقطه ایجاد می شود(عام خاص) 8-ذوزنقه—شکل چهار ضلعی که فقط دو ضلع موازی دارد(عام و خاص) 9-رادیو اکتیو—جسم دارای تشعشعات اتمی(عام و خاص) 10-زمین لرزه—ارتعاش و لرزش بخشی از سطح زمین(اوصاف) 11-پنگوئن—پرنده شناگر راست قامت(اوصاف) 12-اسید—محلولی که اگر کاغذ تورنسل را در آن فرو ببریم به رنگ قرمز در می آید(عام و خاص)

سوالات جاخالی

1- انواع تعریف شامل تعریف.....تعریف به.....و تعریف.....است.

2-تعریف لغوی همان تعریف.....است

- 3- تعریف به مثال همان تعریف به..... است.
- 3-تعریف تحلیلی به دو روش است 1- تعریف به مفاهیم.....2- تعریف به
- 4- هر گاه در تعریف دماوند به بلند ترین قله رشته کوه های البرز یک تعریف..... اس.
- 4-در تعریفاز لغات و اصطلاحات مترادف و آشنا برای شنونده استفاده می‌شود.
- 5- هر گاه به ذکر نمونه ها یا تصاویری از مصادیق واژه مورد پرداختیم تعریف..... است.
- 6-تعریف به مثال تعریف.....یا..... است.
- 7- تعریف به مفاهیم عام و خاص نوعی تعریف..... است.
- 8-تعریف به سلسله اوصاف و ویژگی ها تعریف به..... است.
- 9-تعریف جیوه به فلزی که در دمای طبیعی مایع است، تعریف به..... است.
- 10-.....باید روشن‌تر ازباشد.
- 11-معرف باید از مفاهیم مرتبط با.....باشد. بنابراین اگر تعریف اشتباه باشد، باید گفت ارتباطی با معرف ندارد.
- 12-معرف باید به گونه‌ای باشد که همه یا بخشی از مفاهیم درونی(سازنده) یعنی.....و.....معرف را در بر بگیرد.
- 13-در ترکیب مفاهیم و تصورات، به طور طبیعی از مفاهیم.....شروع می‌کنیم و به مفاهیم.....می‌رسیم.
- 14- معرف باید.....باشد. یعنی به‌گونه‌ای باشد که به طور کامل همه‌ی افراد و مصادیق مجهول ما را در بر بگیرد و همچنین باید.....باشد. یعنی افراد و مصادیق بی‌ارتباط را در بر نگیرد.
- 15-تعریف نباید بیشتر از معرف(اعم) باشد زیرا در این صورت.....نیست.
- 16- تعریف نباید کمتر از معرف(اخص) باشد که در این صورت.....نیست.
- 17- مانع و جامع بودن تعریف یعنی معرف با معرفباشد.
- 18-نسبت بین معرف و معرف از نسبت‌های چهارگانه..... است.

پاسخنامه

1- لغوی یا لفظی- تعریف به مثال یا تشبیه- تعریف تحلیلی 2- لفظی 3- عام و خاص- اوصاف و ویژگی ها 4- لغوی 5- تعریف به مثال یا تشبیه 6- تعریف مصداقی -تعریف به تشبیه 7- تحلیلی 8- تحلیلی 9- به ویژگی ها و اوصاف 10- معرف -معرف 11- معرف 12- حقیقت- ماهیت 13- عام تر- خاص تر 14- جامع- مانع 15- مانع 16- جامع 17- مساوی 18- تساوی

در تعاریف زیر کدامیک از قواعد تعریف رعایت نشده است؟

- 1- سیب: میوه‌ای مفید است
- 2- فرشته: از عقول مجرده است.
- 3- انسان: حیوان متحرک است.
- 4- مثلث: شکل دارای اضلاع است. سه پاره خط که یکدیگر را در سه نقطه قطع می‌کنند/ شکل سه ضلعی قائم الزاویه
- 5- مربع: خطی چهار ضلعی است.
- 6- حلوا: غذایی شیرین است.
- 7- قارچ: گیاهی خوردنی است.
- 8- زمین: سیاره‌ای است که به دور خورشید می‌چرخد.
- 9- شکل: آن است که محدود به خطوطی باشد.
- 10- تداعی معانی: استعداد ذهنی که به وسیله آن ذهن از دیدن چیزی یاد چیز دیگری بیافتد.
- 11- فعل: کلمه‌ای است که بر وقوع عملی در گذشته یا آینده دلالت می‌کند.
- 12- ایرانی: کسی است که فارسی صحبت می‌کند.
- 13- شراب: انگور تخمیر شده.
- 14- خداوند: آنکه علت‌العلل، غایت‌الغایات و علت‌نخستین است.
- 15- انسان: جسمی جاندار که می‌تواند راه برود.
- 16- تصور: کاری که برای رسیدن به چپستی یک مفهوم است.
- 17- عدد چهار: کوچک‌ترین عددی است که بر 2 قابل قسمت است.

18- منطق: تشریح قواعد تعریف.

19- ذوزنقه: شکل چهار ضلعی.

20- انسان: موجود اجتماعی / حیوان راست قامت / حیوان پزشک / جسم رشد کننده / حیوان سخنگو / مهندس راه رونده / حیوانی که بر روی دو پا راه می‌رود

21- دایره: شکل منحنی الدور

22- آهن: فلزی که در ساختمان سازی بکار می‌رود.

23- آتش: عنصری شبیه نفس انسان.

24- قدیم: چیزی که حادث نباشد.

25- شیعه: مسلمانی که قائل به دوازده امام است.

26- سخن چین: واشی

27- مسلمان: کسی که به خدای واحد اعتقاد دارد

28- سگ: چهار پای با وفا

29- عطر: ماده ای خوشبو

30- انار: میوه ای ترش

31- ایرانی: کسی که فارسی صحبت می‌کند

32- حرکت: یعنی انتقال مکانی (شرح اسم)

33- عقل: اول صادر ازلی

34- پراید: خود روی انژکتوری

35- شکر کیفیت چشیدنی

36- جابه جایی: دوران حول یک محور به نحوی که چیزی که هست به نیست تبدیل شود

37- فوتبال: دویدن با توپ

پاسخنامه

1- مانع نیست 2- مبهم تر است 3- مانع نیست 4- مانع نیست- بی ارتباط است- جامع نیست 5- بی ارتباط است 6- مانع نیست 7- جامع و مانع نیست 8- مانع نیست 9- بی ارتباط است (چون تعریف محیط است) 10- جامع نیست 11- جامع نیست 12- جامع و مانع نیست 13- بی ارتباط است 14- مبهم تر است 15- مانع نیست 16- بی ارتباط است 17- بی ارتباط است چون 2 کوچکتر است 18- جامع نیست 19- مانع نیست 20- مانع نیست- مانع نیست- جامع نیست- مانع نیست- جامع و مانع نیست- مفاهیم درونی را در بر نگرفته- مانع نیست 21- مانع نیست 22- جامع و مانع نیست 23- مبهم تر است 24- مبهم تر است 25- جامع نیست 26- مبهم تر است 27- مانع نیست 28- مانع نیست 29- مانع نیست 30- جامع و مانع نیست 31- جامع و مانع نیست 32- شرح اسم است 33- مبهم تر است 34- مانع نیست 35- مانع نیست 36- شرح اسم 37- مانع نیست